

# Cuprins

<i>Cuvânt înainte</i> .....	13
-----------------------------	----

## Partea întâi

### **Noțiuni introductive**

<b>Capitolul 1. Asistentul social în penitenciar. Un profil ocupațional</b> .....	17
1.1. Chestionarul .....	18
1.1.1. <i>Asistentul social. Un profil demografic</i> .....	18
1.1.2. <i>Filosofie și valori</i> .....	18
1.1.3. <i>Roluri și atribuții</i> .....	18
1.1.4. <i>Plasarea rolului asistentului social în raport             cu psihologul și educatorul</i> .....	19
1.1.5. <i>Momentul intervenției</i> .....	20
1.1.6. <i>Abilitățile și cunoștințele necesare asistentului             social din penitenciar</i> .....	20
1.1.7. <i>Evaluarea activității asistentului social</i> .....	21
1.2. <i>Interviul</i> .....	21
1.2.1. <i>Interviul cu asistenții sociali</i> .....	21
1.2.2. <i>Interviul cu cei doi directori de penitenciar</i> .....	22
1.3. <i>Focus-grupul</i> .....	23
1.4. <i>Asistentul social din perspectivă europeană</i> .....	24
1.5. <i>Concluzii</i> .....	29
<i>Bibliografie</i> .....	31
<b>Capitolul 2. Închisoarea: istorie și tendințe contemporane</b> .....	33
2.1. <i>Scurt istoric al ideii de închisoare în lume și în Țările Române</i> .....	33
2.1.1. <i>Sistemul de pedepse și închisoarea sau nașterea ideii de închisoare</i> ....	33
2.1.2. <i>Sistemul penitenciar roman : scurtă prezentare istorică</i> .....	35
2.2. <i>Contextul legislativ internațional</i> .....	37
2.2.1. <i>Declarații, convenții și recomandări în materie de protecție             și reintegrare a deținuților</i> .....	37
2.2.2. <i>Ansamblul Regulilor Minime de Tratament al Deținuților</i> .....	39

2.2.3.	<i>Recomandarea Consiliului Europei nr. (87) 3 asupra Regulilor Europene privind Penitenciarele</i> .....	40
2.2.4.	<i>Recomandarea Consiliului Europei nr. (2006) 2 asupra Regulilor Europene privind Penitenciarele</i> .....	42
2.2.5.	<i>Alte recomandări ale Consiliului Europei ce au în vedere politica sau practica penitenciară</i> .....	43
2.3.	<i>„Reeducarea” în sistemul penitenciar românesc</i> .....	43
	<i>Bibliografie</i> .....	49

## Partea a doua

### **Teorie generală**

<b>Capitolul 3. Elemente de etiologie a comportamentului delincvent</b> .....	53
3.1. Teoriile sociologice .....	53
3.1.1. <i>Teoriile anomiei</i> .....	53
3.1.2. <i>Teoriile comportamentului delincvent ca produs al învățării</i> .....	55
3.1.3. <i>Teoriile culturaliste</i> .....	56
3.1.4. <i>Teoriile reacției sociale</i> .....	58
3.1.5. <i>Teoriile controlului social</i> .....	59
3.2. Teoriile psihologice .....	60
3.2.1. <i>Capacitatea mintală</i> .....	61
3.2.2. <i>Structura personalității</i> .....	61
3.2.3. <i>Dezvoltarea personalității</i> .....	62
3.2.4. <i>Studii recente asupra carierei infracționale</i> .....	62
<i>Bibliografie</i> .....	64
<b>Capitolul 4. Teoriile intervenției</b> .....	67
4.1. Aspecte generale .....	67
4.2. Teoriile cognitiv-comportamentale .....	69
4.3. Teoria intervenției centrate pe sarcină .....	76
4.4. Teoria centrată pe rezolvarea de probleme .....	78
4.5. Teoria punctelor tari .....	80
4.6. Teoria sistemelor .....	81
4.7. <i>Empowerment și advocacy</i> .....	82
4.8. Paradigma desistării .....	83
<i>Bibliografie</i> .....	85
<b>Capitolul 5. Despre lumea captivilor. Efectele încarcerării</b> .....	87
5.1. Viziunea sociologică (Sykes și Goffman) .....	87
5.2. Efecte psihologice ale încarcerării (Goffman, Sykes și Bondeson) .....	92
5.3. Efecte pozitive ale încarcerării (Bondeson) .....	94
<i>Bibliografie</i> .....	95

## Partea a treia

### Intervenția

<b>Capitolul 6. Planificarea executării pedepsei. Individualizarea regimului de executare a pedepsei cu închisoarea .....</b>	<b>99</b>
6.1. Procesul planificării executării sentinței .....	103
<i>Bibliografie</i> .....	105
<b>Capitolul 7. Evaluarea inițială .....</b>	<b>107</b>
7.1. Locuința .....	109
7.2. Locul de muncă .....	110
7.3. Evaluarea abilităților sociale .....	111
7.4. Probleme ale dependenței .....	112
7.5. Evaluarea stimei de sine .....	113
7.6. Evaluarea comportamentului infracțional .....	114
7.7. Evaluarea sănătății mintale .....	115
7.8. Asistența socială între știință și artă .....	115
<i>Bibliografie</i> .....	116
<b>Capitolul 8. Lucrul la nivel individual .....</b>	<b>117</b>
8.1. Interviu .....	117
8.1.1. <i>Pregătirea interviului</i> .....	118
8.1.2. <i>Etapele interviului</i> .....	120
8.1.3. <i>Abilitățile necesare pentru realizarea interviului</i> .....	121
8.2. Consilierea .....	123
8.2.1. <i>Empatia</i> .....	124
8.2.2. <i>„Căldura” non-posesivă</i> .....	124
8.2.3. <i>Autenticitatea</i> .....	125
8.2.4. <i>Acceptarea necondiționată</i> .....	125
8.3. Interviu motivațional .....	128
8.3.1. <i>Exprimarea empatiei</i> .....	131
8.3.2. <i>Dezvoltarea discrepanțelor</i> .....	132
8.3.3. <i>Evitarea disensiunilor</i> .....	132
8.3.4. <i>Depășirea rezistenței</i> .....	133
8.3.5. <i>Dezvoltarea încrederii în sine</i> .....	133
<i>Bibliografie</i> .....	133
<b>Capitolul 9. Lucrul cu grupul .....</b>	<b>135</b>
9.1. Context general .....	135
9.2. Un model de program de grup .....	143
9.2.1. <i>Sesiunea întâi : să ne cunoaștem</i> .....	144
9.2.2. <i>Sesiunea a doua : să cunoaștem legea</i> .....	144
9.2.3. <i>Sesiunea a treia : analiza infracțiunii (partea întâi)</i> .....	145
9.2.4. <i>Sesiunea a patra : analiza infracțiunii (partea a doua)</i> .....	146
9.2.5. <i>Sesiunea a cincea : perspectiva victimei</i> .....	147

9.2.6. Sesiunea a șasea : analiza motivațională .....	148
9.2.7. Sesiunea a șaptea : prevenirea .....	149
Bibliografie .....	150
<b>Capitolul 10. Deținuții vulnerabili .....</b>	<b>153</b>
10.1. Deținuții cu deficiențe mintale .....	154
10.2. Femeile-deținut .....	157
10.3. Minori în detenție .....	159
10.4. Deținuții străini .....	161
Bibliografie .....	163
<b>Capitolul 11. Strategii de lucru cu deținuții condamnați pentru infracțiuni sexuale .....</b>	<b>165</b>
11.1. Introducere .....	165
11.2. Perspectivele teoretice .....	165
11.3. Etapele de lucru .....	167
11.3.1. <i>Strategii defensive</i> .....	167
11.3.2. <i>Procesul antecedente-comportament-consecințe (ACC)</i> .....	168
Bibliografie .....	171
<b>Capitolul 12. Asistența postpenală .....</b>	<b>173</b>
12.1. Introducere .....	173
12.2. Procesul asistenței postpenale .....	174
12.2.1. <i>Prima etapă : interviul de liberare</i> .....	174
12.2.2. <i>A doua etapă : program intensiv de pregătire pentru liberare</i> .....	175
12.2.3. <i>A treia etapă : preluarea clientului de către consilierul de probațiune sau asistentul social</i> .....	176
12.2.4. <i>A patra etapă : închiderea cazului</i> .....	176
Bibliografie .....	177
Bibliografie generală .....	179

## ANEXE

Anexa 1. Paradigma intervenției .....	189
Anexa 2. Plan de intervenție (pentru următoarele luni) .....	191
Anexa 3. Inventarul de probleme .....	192
Anexa 4. Istoria locuirii .....	195
Anexa 5. Posibile locuințe după liberare .....	196
Anexa 6. Costurile corespunzătoare fiecărei variante de locuire .....	197
Anexa 7. Competențe practice .....	198
Anexa 8. A fi șomer .....	199
Anexa 9. Lista locurilor de muncă .....	200
Anexa 10. Interesele mele .....	201
Anexa 11. Așteptările mele .....	202
Anexa 12. Plan de acțiune .....	203
Anexa 13. Cum mi-am pierdut locul de muncă .....	204

Anexa 14. Chestionar de evaluare a abilităților sociale .....	205
Anexa 15. <i>Wood inventory</i> (inventarul Wood) .....	206
Anexa 16. Consumul de alcool și infracțiunea .....	207
Anexa 17. Consumul meu de alcool .....	208
Anexa 18. Scala Rosenberg .....	209
Anexa 19. Condamnările mele .....	210
Anexa 20. <i>4H-W (Who, Where, When, What, How)</i> .....	211
Anexa 21. Ce am pierdut și ce am câștigat prin comiterea faptei? .....	212
Anexa 22. Tehnica ABC ( <i>Antecedents, Behavior, Consequences</i> ) .....	213
Anexa 23. Inventarul de evaluare a psihozei .....	214
Anexa 24. Listă de verificare .....	215
Anexa 25. Argoul penitenciar .....	216
<i>Index tematic</i> .....	219

### 3.1.3. Teoriile culturaliste

Sunt acele teorii care explică faptul că acest tip de comportament se dezvoltă în special în rândul clasei de jos, ca răspuns la anumite probleme pe care nu le experimentează clasa dominantă (Adler *et al.*, 1995). Deși par foarte diferite, cele mai multe teorii din această categorie pornesc de la simpla explicație a modului în care anumite grupuri de oameni își creează propriile valori ce reflectă circumstanțele acestora și, în același timp, le influențează propriile comportamente (Moore, 1991).

Pornind de la conceptul de *anomie*, Cloward și Ohlin (1961) au ajuns la *teoria oportunităților diferențiale*. Ideea principală a acestei teorii este că tinerii din clasa muncitoare aleg în general conduite ilegite de ajustare în funcție de sistemul de oportunități al comunității respective. Ca și în cazul activităților convenționale, oportunitățile ilegite nu sunt distribuite uniform sau echitabil. Nu este suficient să vrei să faci parte dintr-un grup de spărgători de locuințe. Aceste oportunități apar în funcție de vecinătate, de prietenii pe care individul îi are în preajmă. Autorii mai sus amintiți subliniază că, uneori, chiar și oportunitățile ilegite sunt limitate.

Comunitățile sau vecinătatea creează diverse subculturi, pe care Cloward și Ohlin (1961) le împart în trei categorii: criminale, de conflict și evazioniste. Subcultura criminală apare acolo unde există o stabilitate și unde oportunitățile ilegite sunt disponibile. În astfel de subculturi, furtul și tâlhăria sunt mijloace obișnuite de atingere a scopurilor de bunăstare.

Acolo unde nu există o stabilitate, ci o continuă mobilitate a populației sau migrație, se instalează subcultura conflictuală, care neagă atât scopurile, cât și sursele de acces la statut. Aici se întâlnesc mai multe culturi și conduite aflate în competiție spre... nicăieri.

Subculturile evazioniste sunt privite de autori ca fiind atinse de un dublu eșec: pe de o parte, nu reușesc în plan social nici utilizând oportunitățile ilegite; pe de altă parte, nu acceptă scopurile sociale și mijloacele legitime, ci pur și simplu abandonează și... evadează. Aceste subculturi au uneori scopuri revoluționare, de schimbare a societății.

Albert Cohen (1955) propune o nouă teorie despre infracționalitatea clasei muncitoare. Aceasta poate fi numită *teoria reacției clasei de jos*, întrucât consideră că delincvența (în special cea juvenilă) este o reacție a clasei de jos la valorile clasei de mijloc. Teoria pornește de la constatarea că cele mai multe infracțiuni comise nu au o finalitate economică. Vandalismul, huliganismul etc. nu aduc beneficii economice delincvenților. Prin urmare, Cohen consideră că singura explicație a acestor acte constă în *privarea de status*. Subcultura delinventă a celor din clasa de jos este o reacție de rezistență la sistemul de valori al clasei de mijloc, dominante în societate și care involuntar îi discriminează și îi tratează cu superioritate. Un astfel de agent de discriminare poate fi considerată școala, care, într-o primă fază, inculcă elevilor definițiile dominante cu privire la succesul social, pentru ca mai apoi, în faza a doua, să refuze unei părți dintre elevi accesul la succes. În orice sistem educațional competitiv există elevi de succes și elevi codași. Incapabili să-și asume valorile clasei de mijloc sau să raționalizeze, unii reprezentanți ai clasei de jos își găsesc respectul de sine în respingerea acestor valori. Cohen folosește chiar un concept din psihanaliză – *formarea reacției* – pentru a descrie sentimentele de ură și dispreț ale unora față de valorile clasei de mijloc, cum ar fi:

ambitia, responsabilitatea, abilitățile verbale, realizările academice, amânarea gratificațiilor, nonviolența și reacțiile controlate.

Tot din categoria teoriilor culturaliste face parte și teoria lui Miller (1958), care consideră că delincvența (în special cea juvenilă) nu își are originea în conflictul dintre sistemul de valori al clasei de jos și cel al clasei de mijloc. Clasa de jos are propriile norme și valori dezvoltate mai cu seamă datorită locuirii în zone sau vecinătăți aglomerate.

Miller identifică șase valori specifice bărbaților din clasa de jos care predispun la delincvență: căutarea problemelor (implicarea în bătăi de stradă, consumul de alcool etc.), bărbăția (atitudinea macho, negarea sentimentelor și afișarea puterii fizice), istețimea (preocuparea să-i păcălească pe cei din jur), căutarea de senzații tari (jocuri periculoase, consumul de droguri etc.), norocul (soarta) și autonomia (dorința de libertate absolută).

În 1952, Park realiza o comparație între sistemul organic (biologic) și cel social, fiind inițiatorul teoriei „*lupta pentru centru*”, adică a luptei pentru aria de rezidență din interiorul orașului. Cei care aveau succes social ocupau de obicei zonele din centru, pe când cei mai săraci își stabileau domiciliul la periferie. Astfel, într-o analiză a orașului Chicago apăreau cinci cercuri concentrice, reprezentând tot atâtea zone de rezidență. Cea mai vulnerabilă din punctul de vedere al infracționalității era considerată zona a doua, fiindcă aceasta se afla în centrul procesului de migrație, aici ciocnindu-se mai multe modele culturale. Aceasta este ideea care face trecerea la *teoria dezorganizării sociale*.

Promotorii acestei teorii sunt Shaw și McKay (1942). Ei susțin că infracționalitatea se află în corelație cu dezorganizarea socială și cu un mediu social patologic. În studiile lor, Shaw și McKay realizau hărți ale infracționalității, în special ale delincvenței juvenile. Coroborând observațiile lor cu cele ale lui Park, ei au ajuns la concluzia că zonele în care se întâlnesc populații ce aparțin unor etnii și culturi diferite predispun la infracțiune. Studiile lor s-au bazat atât pe analize statistice, cât și pe studii etnografice și studii de caz. Se considera că atitudinile infracționale și patologia socială erau transmise cultural în context social.

Matza (1964) și Sykes (1958/1974) sunt cei care promovează un „determinism soft”, afirmând că între viața convențională și cea ilegală există o interacțiune repetată, amânând, evitând, flirtând una cu cealaltă. Autorii nu neagă existența liberei alegeri, dar subliniază că și factorii externi, conjuncturali au o semnificație importantă. Într-o societate pluralistă, cum este cea din SUA, există mai multe modele culturale și mai multe sisteme de valori. Societatea convențională încearcă să controleze exprimarea acestor valori. Dacă sunt conforme cu cele ale majorității, valorile pot fi exprimate în spațiul public. Valorile particulare specifice unei culturi pot fi exprimate însă în spații private și numai în anumite împrejurări. Sub motivul moralității, societatea cataloghează ca fiind subterane o serie de valori și activități (consumul de alcool, anumite practici sexuale etc.) care pot fi practicate doar în împrejurări intime. Delincvenții sunt cei care nu recunosc aceste activități ca fiind subterane și le practică în contexte oficiale (*teoria valorilor subterane*).

Aceiași autori au studiat și raționalizările pe care și le elaborează infractorii pentru comportamentul lor. Acestea (numite și scuze) au fost grupate în cinci categorii de tehnici de neutralizare:

- negarea responsabilității: „Nu am putut altfel!”;
- negarea pagubelor: „Nu am luat mare lucru...”;

- negarea victimei: „Și el probabil a furat de la altcineva!”;
- condamnarea acuzatorilor: „Și tu ai fi procedat la fel!”;
- apelul la o etică superioară (infracțiunea era necesară): „Nu puteam să-l abandonez acolo singur cu cinci pe el!”.

*Aceste neutralizări trebuie identificate în cadrul procesului de intervenție și apoi discutate cu mare atenție. Trebuie acordată maximă atenție momentului ales pentru această confruntare: numai după stabilirea unei puternice relații de încredere reciprocă!*

Toate aceste teorii culturaliste explică atât apariția comportamentului infracțional, cât și reproducerea acestuia intergenerațional.

### 3.1.4. Teoriile reacției sociale

„Dacă un grup sau unii indivizii definesc o situație ca fiind reală,  
aceasta va deveni reală prin consecințele ei.”

W.I. Thomas

Cele mai multe teorii care aparțin acestei categorii au în comun faptul că un comportament se consideră că a devenit bun sau rău în urma unui proces de definire sau a reacției oamenilor la acesta. Însă în mod deosebit interesează reacția autorităților, întrucât acestea sunt investite cu puterea de a defini și sancționa comportamente.

O contribuție deosebită la elaborarea acestor teorii a avut-o școala interacționismului simbolic, ce se „revoltă” împotriva teoriilor pozitivistice care au o viziune statică asupra societății. Conform opiniei reprezentanților interacționismului simbolic (Cooley, Mead, Cressey etc.), nu există o societate obiectivă, pentru că oamenii creează societatea prin interacțiune. În această interacțiune, oamenii vin cu propriile percepții, semnificații și simboluri. Acestea din urmă sunt semne cărora oamenii le atașază înțelesuri diferite și la care răspund în mod personal. Chiar și percepția de sine este determinată în interacțiunea cu ceilalți. Mead vorbește chiar despre sine ca fiind o construcție socială. Observând reacțiile celor din jur, putem să ne formăm propria imagine despre sine.

Un prim efect al acestei școli a fost dezvoltarea *teoriei etichetării*, elaborată de Becker (1963). Această teorie a devenit una dintre cele mai importante teorii ale infracționalității anilor '60 în SUA. Principalele sale trăsături pot fi sintetizate astfel:

- Nici un act nu este criminal *per se*.
- Definițiile actului infracțional sunt oferite de către clasa aflată la putere.
- Un individ devine infractor nu comițând un anumit act, ci după ce este definit ca fiind astfel de către autorități.
- Momentul identificării faptuitorului unui anumit act este începutul procesului de etichetare.
- Decizia autorităților judecătorești este determinată de vârsta, clasa socioeconomică și rasa celui adus în fața instanței.
- Sistemul judecătoresc se bazează doar pe presupunerea liberului arbitru și nu recunoaște determinismul social.
- Procesul de etichetare poate conduce la identificarea individului cu imaginea deviantă sau cu o anumită subcultură.

Edwin Lemert (1967) introduce în teoria etichetării două noi concepte: *devianța primară* și *devianța secundară*. Devianța primară se referă la actul deviant inițial, iar cea secundară se referă la reorganizarea experienței individului ca urmare a faptului că a fost identificat și etichetat ca fiind infractor. Odată stigmatul atribuit, individului îi va fi aproape imposibil să se elibereze de această etichetă și își va asuma acest rol deviant.

Procesul de etichetare poate fi ilustrat după cum urmează (*apud* Moore, 1991):

- Situația inițială – percepția individului: „Sunt ca toți ceilalți”.
- După aplicarea etichetei – percepția individului: „De ce mă tratează așa?”.
- Răspunsul individului la etichetă – percepția individului: „Nu par să fiu ca ceilalți, poate sunt altfel”.
- Reacția poate fi:
  - conformism și anularea etichetei;
  - incapabil să neutralizeze eticheta și debut în cariera infracțională.

Comportamentul deviant este privit ca fiind creat de agențiile controlului social ce reprezintă interesele grupului dominant: „Controlul social conduce la devianță; de aceea de la controlul social trebuie să înceapă studiul devianței în societatea modernă” (Lemert, 1967, p. 39).

La rândul său, Howard Becker (1963), desemnând instituțiile controlului social responsabile cu distribuirea etichetelor, a creat conceptul de *antreprenori morali*.

O altă teorie a reacției sociale este și *teoria conflictului*. Aceasta are o tradiție îndelungată, începând cu Georg Simmel (1908), și pornește de la premisa că se poate face o distincție între modelul consensual (care consideră legea un acord al majorității) și cel conflictual (care subliniază conflictul existent între diverse grupuri și între grupul dominant și celelalte în procesul de elaborare a sistemului de legi).

Ralf Dahrendorf (1959) a reformulat teoria conflictului, promovând o viziune pluralistă asupra conflictului în care numeroase grupuri se află în competiție pentru putere, influență și dominanță. Conceptul de *imperatively coordinated associations* subliniază ideea conform căreia controlul social se realizează peste o societate stratificată și ierarhizată, caracterizată prin relații de coordonare și subordonare. Distribuția inegală a puterii și autorității produce un conflict social în care grupul dominant își impune interesele.

### 3.1.5. Teoriile controlului social

Un alt grup de teorii sociologice din criminologie este cel al controlului social. Reprezentanții acestor teorii sunt Walter Reckless și Travis Hirschi. Aceste abordări studiază în principal modul în care societatea obține conformitatea membrilor săi sau produce devianță. Modalitățile în care societatea obține conformitatea sunt corelate cu procesul de învățare socială și cel de socializare.

Reckless (1961) afirma că indivizii au o serie de cenzuri sociale (factori inhibitori), care îi sprijină să reziste la presiunea de a comite infracțiuni. Elementele definitorii ale teoriei lui Reckless sunt următoarele:

- presiunea de a comite infracțiuni, care se concretizează prin:
  - presiuni exterioare (sărăcie, condiții de locuire improprie, marginalizare etc.):

- elemente de atracție spre o carieră infracțională (apartenența la o subcultură deviantă, anturajul, influențele mass-media etc.);
- presiuni interne (trăsături de personalitate, un anumit profil psihologic, unele conflicte interioare, complexe de inferioritate, un anumit stil cognitiv etc.);
- obstacolele în calea comportamentului infracțional :
  - obstacole interne (o bună internalizare a valorilor convenționale, caracteristici de personalitate care conduc la rezistența la presiune, respectul de sine, rezistența la frustrare etc.);
  - obstacolele externe (o familie suportivă, o rețea de solidaritate dezvoltată, o situație materială decentă etc.).

Potrivit autorului, o persoană devine delincventă dacă factorii ce predispun la infracțiune depășesc factorii de rezistență (obstacolele). Teoria are o semnificație deosebită în asistența socială a persoanelor aflate în conflict cu legea, factorii pe care i-am numit *obstacole* fiind de fapt punctele de la care trebuie să pornească orice intervenție (vezi capitolul 4).

*Teoria atașamentului social* a lui Travis Hirschi (1969) susține că delincvența apare atunci când relațiile de atașament ale individului față de societate sunt slăbite sau întrerupte, ceea ce conduce la reducerea conformității. În general, indivizii aleg conformitatea pentru a nu-și distruge relațiile (*lose face*) cu familia, prietenii, vecinii, locul de muncă, școala etc. Această relație se fundamentează pe patru elemente: atașament, angajament, implicare și credințe.

*Atașamentul* se referă la calitatea relațiilor cu familia, cu grupul de prieteni și cu instituțiile semnificative (Școala, Biserica etc.). Un slab atașament față de părinți și familie poate conduce la o dezvoltare neadaptată a personalității.

*Angajamentul* presupune gradul în care individul manifestă interes față de sistemul social și economic. Dacă individul are de pierdut mult (statut, loc de muncă etc.), atunci probabilitatea de a deveni delincvent este mică. Acesta este motivul pentru care adulții sunt mai „angajați” decât copiii.

*Implicarea* se referă la participarea individului la activități sociale sau recreaționale legitime, ceea ce diminuează volumul de timp ce ar putea fi utilizat în scopuri ilegite.

*Convingerile* se referă la atașamentul individului față de valorile și normele convenționale.

La fel ca celelalte teorii ale controlului social, teoria atașamentului social combină liberul arbitru cu un determinism ușor. Toate aceste elemente (atașament, implicare, angajament și convingeri) pot fi utilizate în procesul de evaluare inițială a clientului.

### 3.2. Teoriile psihologice

Teoriile psihologice au multe elemente în comun cu cele biologice. Cele mai multe dintre acestea desemnează ca factori ai infracționalității defecte sau incapacități ale individului. Acestea pot fi grupate în funcție de factorii asupra cărora se concentrează: capacitatea mintală, structura personalității și dezvoltarea personalității.

### 3.2.1. *Capacitatea mintală*

Goddard (1912) a avansat ideea conform căreia comportamentul este o consecință a nivelului de inteligență, iar un nivel scăzut al inteligenței combinat cu un mediu impropriu poate să conducă la instalarea unui comportament infracțional. În opinia sa, inteligența este ereditară și nemodificabilă. Pentru a-și susține teoria, Goddard a realizat un studiu de caz al unui soldat pe nume Martin Kallikak. Acesta a avut un fiu ilegitim cu o barmaniță cu deficiențe mintale și unul cu soția sa. Descendentul barmaniței s-a dovedit că avea multiple probleme mintale, de orientare sexuală, în privința consumului de alcool și... a devenit un infractor notoriu. Copilul rezultat din „căsătoria bună” a avut un comportament convențional și nu a fost cunoscut ca fiind infractor. Concluzia lui Goddard a fost că barmanița cu retard a generat o multitudine de probleme sociale.

Acesta a fost începutul studiilor de acest tip. Ele au continuat să sublinieze că un rol important în producerea comportamentului infracțional îl are inteligența. Un deficit de inteligență poate să conducă la incapacitatea de a anticipa consecințele anumitor acte, la îngustarea opțiunilor de acțiune și la însușirea unui stil cognitiv stereotip și rigid. Acestea pot fi, în anumite circumstanțe, premise ale comportamentului inadecvat.

### 3.2.2. *Structura personalității*

Explicațiile ce au în vedere structura personalității persoanelor delincvente au o orientare psihodinamică, luând în considerare comportamentul infracțional ca simptom al unor conflicte psihice conștiente sau inconștiente. Aceste explicații fac de obicei obiectul psihologilor clinici, care, pe lângă testele de inteligență, utilizează pentru descrierea profilului psihologic și alte categorii de teste: MMPI (Minnesota Multiphasic Personality Inventory), Rorschach, CPI (California Psychological Inventory) și TAT (Thematic Apperception Test). Aceste teste au fost intens utilizate pentru a determina dacă există o structură a personalității specifică infractorilor. Rezultatele au fost contradictorii. Concluziile testului Rorschach, care interpretează petele de cerneală, administrat de către Glueck, au evidențiat diferențe dintre delincvenți și non-delincvenți. Primii păreau să fie mai extravertiți, impulsivi, împotriva autorității, agresivi și ostili decât non-delincvenții (Hathaway, 1953).

Aplicarea testului MMPI de către Hathaway și Monachesi nu a evidențiat diferențe semnificative între profilul psihologic al delincvenților și cel al non-delincvenților.

În concluzie, unele teste pot fi utilizate pentru izolarea unor trăsături de personalitate specifice delincvenților, dar nici un test de personalitate nu va reuși să prezinte un profil de personalitate coerent, tipic infractorilor. De fapt, nici un test psihologic nu este capabil să determine dacă un comportament antisocial conduce la un anumit profil psihologic sau dacă un anumit profil de personalitate conduce la un comportament antisocial.

Modelul psihanalitic utilizează ca metodă studiul de caz și pornește de la premisa că individul are o structură de personalitate unică (sinele, egoul, superegoul și interrelațiile dintre aceste elemente) și o experiență trecută distinctă, ce trebuie explorată. Comportamentul antisocial se poate naște fie din tensiunea dintre aceste elemente, fie din jocul de putere